herpy

GECKOR

Helmethead gecko

Tarentola chazaliae

En liten, kompakt gecko från Atlantkusten i Nordvästafrika med långa, spetsiga knölar bak på huvudet som liknar en hjälm. Den är nattaktiv, orädd och glupsk, kvittrar och grymtar när den är i farten, och lever i torr terräng med fuktig dimma från havet. Därför ska den ha ett torrt terrarium med fuktiga gömställen och daglig sprayning.

Familj: Phyllodactylidae Tidigare namn: *Geckonia chazaliae*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**5-10 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**8-12 år**
Aktiv	**På natten**
Levnadssätt	**Marklevande**
Biotop	**Öken**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**50 × 30 × 30 cm** L × B × H för 2 vuxna djur
Temperatur, dag	**24-29 °C**
Värmeplats	**32-35 °C**
Temperatur, natt	**18-22 °C**
Luftfuktighet	**40-60 %**
UVB	**Valfritt**
Föda	**Insekter**
Hålls	**Ensamma, parvis eller en hane med flera honor**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Kullstorlek	**2 ägg**
Inkubation	**70-110 dagar** vid 27-30 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga II**
EU-bilaga	**Bilaga B**
IUCN	**Sårbar (VU)**

Om arten

Hos *Tarentola chazaliae* är huvudet täckt av små korn och har baktill långa, spetsiga knölar, så att det liknar en hjälm. Kroppen är kort och kraftig med råa fjäll, som längs den relativt korta svansen blir till små taggar. Färgen är grå, brun eller orange. Vissa djur är enfärgade, andra har oregelbundna ljusa eller mörka fläckar.

Det är en liten gecko. Vuxna honor blir 8-10 cm med svans, medan hanarna är tydligt mindre, ned till omkring 5 cm. Hanen känns dessutom igen på en utbuktning vid svansroten. Djur från dalarna inne i landet kan vara betydligt större än kustdjuren.

F. Mocquard beskrev arten 1895 som *Geckonia chazaliae* utifrån ett djur från Cap Blanc i Mauretanien. Namnet kommer från jakten *Chazalie*, som tillhörde den franske naturforskaren Raymond de Dalmas, som samlade in djuret, och som gick på grund utanför Cap Blanc. Genetiska undersökningar har sedan visat att arten hör till släktet *Tarentola*, men många hållare känner fortfarande till den som *Geckonia*.

Geckon är orädd och nyfiken. Den kvittrar, grymtar och kväker och viftar med svansen, och den har en stor personlighet. IUCN bedömer den som sårbar (VU), och den samlas fortfarande in för djurhandeln. Förr var den vanlig i handeln, men i dag är den svårare att få tag på, och den kan vara svår att få att föröka sig. Livslängden är inte dokumenterad för arten; 8-12 år är lånat från den större *T. mauritanica*.

Utbredning och livsmiljö

Arten finns bara längs Atlantkusten i Nordvästafrika, från trakten kring Agadir i södra Marocko genom Västsahara och Mauretanien till Senegal. Omkring tre fjärdedelar av utbredningen ligger i Marocko. Typlokalen är Cap Blanc vid Nouadhibou i Mauretanien.

Utbredningen är en lång, smal kustremsa, men arten har också hittats vid Sidi Ahmed Laaroussi nära Smara i Västsahara, 144 km från havet. Kartan visar området i grova drag.

> **Naturlig utbredning:** Marocko, Västsahara, Mauretanien och Senegal.

LIVSMILJÖ

Geckon lever i torra, steniga ökenområden och på sandig mark nära havet. På dagen ligger den under stenar eller skräp på marken, där det är lite svalare och fuktigare. På natten är den aktiv med runda, vidöppna pupiller och håller sig mest på marken.

Det faller nästan inget regn, men tät dimma driver in från Atlanten och är den viktigaste fuktkällan. Arten är därför inte en ökengecko i vanlig mening: den lever i fuktig kustluft över torr mark. Vinden från havet kan vara skarpt kall. I Marocko hittades 1993 många djur under svarta plastpåsar som låg fast på marken och fungerade som små solfångare. Det finns inga mätningar av temperaturen i artens gömställen, så skötselråden bygger på erfarenheter från fångenskap.

Skötsel

TERRARIET

Två vuxna djur behöver ett terrarium på minst 50 × 30 × 30 cm (längd × bredd × höjd). Till tre djur behövs mer golvyta, och mer utrymme ger mer liv, eftersom djuren flitigt utforskar. Geckon är inte bra på att klättra på släta ytor och håller sig mest på marken, men den kan ta sig upp längs rutorna, så locket måste alltid sitta fast.

Använd sand som bottensubstrat; lera, kokosfiber och papper går också att använda, och nykläckta ungar hålls på hushållspapper. Sand ger inga problem när djuren är friska, temperaturen är rätt och botten rengörs regelbundet. Ge många gömställen: korkbark, upp-och-nedvända blomkrukor, skiffer och låga rötter, och minst ett, gärna två, fuktiga gömmen med fuktig mossa. Tunga föremål ska stå direkt på terrariets botten och inte på sanden, så att de inte kan glida och klämma ett djur.

TEMPERATUR

På dagen ska det vara 24-29 °C, från 24-27 °C i den svala änden till omkring 29 °C i den varma, och en varm plats på 32-35 °C. Använd en värmematta under botten i ena änden eller en liten spotlight, alltid med termostat. På natten ska temperaturen sjunka till 18-22 °C, en uppskattning utifrån artens svala kustklimat. Mät med en digital termometer i båda ändar.

Avelsdjur får en mild, svalare period på vintern med ett par grader lägre temperatur, kortare dagar och mindre foder. Låt vattnet stå framme.

Läs mer: Värme och temperatur

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Arten skiljer sig från de flesta ökengeckor genom att behöva fukt, och fukt är nyckeln till framgång. Luftfuktigheten ska ligga på 40-60 %, och terrariet sprayas lätt en eller två gånger dagligen. Ge dessutom den svala änden en grundlig spray ungefär en gång i veckan, så att de nedre sandlagren behåller lite fukt.

Ventilationen ska vara så god att terrariet torkar upp inom ett par timmar, för djuren får inte leva i ständig väta. Det ska alltid finnas ett fuktigt gömme med fuktig mossa och en låg skål med friskt vatten.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

LJUS OCH UVB

Geckon är nattaktiv och kräver ingen särskild belysning. Ljuset kan vara allt från en spotlampa med UV eller ett dagsljusrör till vanligt dagsljus från rummet. Arten kan födas upp helt utan UV, men UV gagnar möjligen särskilt ungarna. Djuren solar sig när ljuset ger dem rätt värme, och UV under de svala månaderna kan möjligen ge en bättre avelssäsong.

UVB är därför valfritt. Om du använder det, se till att det finns skugga och gömställen, så att djuren kan dra sig undan. Ha ljuset tänt omkring 12 timmar per dag, och håll terrariet mörkt på natten.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

Geckon är en ivrig och glupsk jägare som äter förvånansvärt mycket för sin storlek. Grundfodret är dubiakackerlackor eller syrsor, och små mjölmaskar och vaxmott-larver kan ges som omväxling. Insekterna får inte vara längre än avståndet mellan djurets ögon, det vill säga omkring 3 mm till nykläckta ungar och omkring 6 mm till halvvuxna och vuxna djur. Ge dem i en skål med höga kanter, så att de inte rymmer och gömmer sig.

Pudra insekterna vid varje utfodring med kalk med D3 eller ett kombinerat kalk- och vitaminpreparat. Avelshonor ska matas ofta och få extra kalk, annars kan de få hälsoproblem. Det finns inga fasta siffror för hur ofta vuxna djur ska matas, så justera efter djurets kondition och se till att svansen är fyllig.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

BETEENDE OCH HANTERING

Geckon är nästan inte rädd för människor. Många djur lär sig snabbt att du betyder mat, och kommer fram till rutan eller tar insekter från en pincett eller från fingrarna. Även nykläckta ungar tar foder från ett finger. Försiktig hantering tål de bra, men djuren är små och måste behandlas varsamt.

Grupper är oftast fredliga, men hanar får inte sättas ihop. En hane kan hållas med en eller flera honor, och arten klarar sig också bra ensam. Parningen kan vara våldsam: honan kan bita hanen i hemipenis, och ett inflammerat sår kan döda honom. Håll därför ögonen på nya par, och ha ett extra terrarium redo.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanarna känns igen på utbuktningen vid svansroten och är mindre än honorna. När arten blir könsmogen, och hur mycket en hona bör väga före avel, är inte känt. Vänta tills honorna är fullvuxna och i god foderkondition, för äggen tär på kalkreserverna.

PARNING

En mild, sval vintervila får djuren att börja föröka sig (se Temperatur). Honor kan lägga ägg med jämna mellanrum utan att det finns en hane, men äggen är då obefruktade. När hanen sätts till, följ med de första dagarna, och skilj djuren om honan angriper honom.

Läs mer: Vintervila och årstider

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Honorna lägger två ägg åt gången och är flitiga äggläggare. Hur många kullar det blir per år är inte känt för arten. Hos *Tarentola mauritanica* kan en hona i terrarier lägga fyra till sex kullar per år, och äggen är hårdskaliga, nästan runda och 11-12 × 9-10 mm.

Tarentola-honor lägger gärna äggen i ett hörn eller vid foten av en sten och täcker dem med sand, så se till att det finns ett djupare sandlager någonstans i terrariet. Äggen kan försiktigt tas ut och läggas i en inkubator.

Läs mer: Inkubation av ägg

INKUBATION

Inkubationen är inte dokumenterad för arten, och siffrorna är lånade från *T. mauritanica* och *T. nicolauensis*. Inkubera vid 27-30 °C och räkna med 70-110 dagar, längst vid låg temperatur. Gå inte över 30 °C, eftersom arten lever i ett svalare klimat än båda släktingarna.

Hårdskaliga geckoägg tål inte blött substrat, så lägg dem i en box med torr eller bara svagt fuktig vermikulit, och vänd dem inte. Hos *T. mauritanica* beror ungarnas kön på temperaturen, men om det gäller denna art är inte känt. Felaktig inkubation kan göra att ägg dör sent i utvecklingen och ungar dör strax efter kläckningen.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna är små, men robusta, och växer snabbt. Håll dem på hushållspapper de första veckorna, så att du kan se om de äter och har avföring, och ge dem ett fuktigt gömställe. Mata med insekter på omkring 3 mm pudrade med kalk med D3.

Den första hudömsningen är den största utmaningen: vissa ungar ömsar perfekt, andra har svårt för det, så det fuktiga gömstället är viktigt. Ungarna är generellt mer krävande än de vuxna. Det finns inga siffror för storlek vid kläckningen eller för tillväxten.

Hälsa och vanliga misstag

Vuxna djur är härdiga, men arten har rykte om sig att vara svår, framför allt på grund av dödlighet bland nykläckta ungar och problem med fodret. De typiska problemen är:

- Uttorkning. Spraya dagligen, och ge fuktiga gömställen och färskt vatten, men undvik konstant fukt och dålig ventilation.
- Dödlighet bland nykläckta ungar, som förmodligen hänger ihop med inkubationen och fodret. Använd små insekter och fuktiga gömställen.
- Problem med den första hudömsningen hos ungar.
- Kalkbrist hos avelshonor. Ge gott om kalk med D3 och foder.
- Skador vid parning, där honan attackerar hanen.
- Djur som blir klämda av tunga saker som står på sanden. Ställ allt direkt på botten.

Ett friskt djur är livligt och glupskt på natten och har en fyllig svans. Sök veterinär med erfarenhet av kräldjur om geckon tappar i vikt, inte äter på flera veckor eller verkar slö.

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.